

מבט נוסף על חורבן ירושלים

1. גיטין (נ"ה, ב)

אמר רבי יוחנן: מאי דכתיב (משלי כה-יד) "אשרי אדם מפתח תמיד ומקשה לכו יפול ברעה"? אקמצא ובר קמצא חרוב ירושלים... דההוא גברא, דרחמיה-קמצא, ובעל דבביה-בר קמצא, עבד סעודתא. אמר ליה לשמעיה: זיל, אייתי לי קמצא. אזל, אייתי ליה בר קמצא. אתא, אשכחיה דהוה יתיב. אמר ליה: מפדי ההוא גברא בעל דבבא דההוא גברא הוא, מאי בעית הכא?! קום פוק! אמר ליה: הואיל ואתאי-שבקן, ויהיבנא לך דמי מה דאכילנא ושתננא. אמר ליה: לא! אמר ליה: יהיבנא לך דמי כולה סעודתיך. אמר ליה: לא! נקטיה בידיה ואוקמיה ואפקיה. אמר: הואיל והווי יתבי רבנן ולא מהו ביה-שמע מינה קא ניהא להו. איזיל, איכול בהו קורצא בי מלכא. אזל, אמר ליה לקיסר: מרדו בך יהודאי. אמר ליה: מי ימר? אמר ליה: שדר להו קורבנא, הוית אי מקרבין ליה. אזל, שדר בידיה עגלא תלתא. בהדי דקאתי-שדא ביה מומא בניב שפתיב, ואמרי לה בדוקין שבועין, דוכתא דלדידן הוה מומא ולדידהו לאו מומא הוא. סבור רבנן לקרוביה משום שלום מלכות. אמר להו רבי זכריה בן אבוקולס: יאמרו בעלי מומין קריבין לגבי מוצתו! סבור למיקטליה, דלא ליזיל ולימא. אמר להו רבי זכריה: יאמרו מטיל מום בקדשים יהרג! אמר רבי יוחנן: ענוותנותו של רבי זכריה בן אבוקולס החריבה את ביתנו ושרפה את היכלנו והגליתנו מארצנו. שדר עלויהו לגירון קיסר. כי קאתי, שדא גירא למורה-אתא נפל בירושלים. למערב-אתא נפל בירושלים. לארבע רוחות השמים-אתא נפל בירושלים. א"ל לינוקא: פסוק לי פסוקיך. אמר ליה: (יחזקאל כה-יד) "ונתתי את נקמתי באדם ביד עמי ישראל" ונני אמר: קודשא בריך הוא בעי לחרובי ביתיה ובעי לכפורי ידיה בההוא גברא?! ערק, ואזל ואיגיר, ונפק מיניה ר' מאיר. שדריה עלויהו לאספסינוס קיסר. אתא, צר עלה תלת שני. הווי בה הנהו תלתא עתירי-נקדימון בן גוריון ובן כלבא שבוע ובן ציעית הכסת...חד אמר להו: אנא זינא להו בחיטי ושערי, וחד אמר להו: בדהמרא ובדמלחא ומשתא, וחד אמר להו בדציבוי... הוה להו למיזן עשרים וחד שתא. הווי בהו הנהו בריוני, אמרו להו רבנן: ניפוק ונעביד שלמא בהדיהו. לא שבקינהו. אמרו להו: ניפוק ונעביד קרבא בהדיהו. אמרו להו רבנן: לא מסתייעא מילתא. קמו, קלנהו להנהו אמברי דחיטי ושערי, והוה כפנא. מרתא בת בייתוס-עתירתא דירושלים הווי. שדרתה לשלוחה ואמרה ליה: זיל אייתי לי סמידא. אדאזל-איזרבן. אתא, אמר לה: סמידא-ליכא, חזרתא-איכא. אמרה ליה: זיל אייתי לי. אדאזל-איזרבן. אתא ואמר לה: גושקרא-ליכא, גושקרא-איכא. א"ל: זיל אייתי לי. אדאזל-איזרבן. הוה שליפא מסאנא, אמרה: איפוק ואחווי אי משכונא מידי למיכל. איתיב לה פרתא בכרעא ומתה. קרי עלה רבן יוחנן בן זכאי (דברים כח-נו) "הרכה בך והענוגה אשר לא נסתה כף רגלה". איכא דאמרי גרונרות דר' צדוק אכלה, ואיתניסא ומתה. דר' צדוק יתיב ארבעין שנין בתעניתא דלא ליחרב ירושלים. כי הוה אביל מידי-הוה מיתתו מאבראי, וכי הוה בריא-מייתי ליה גרונרות, מיין מיייהו ושדי להו. כי הוה קא ניהא נפשה-אפיקתה לכל דהבא וכספא, שדיתיה בשוקא. אמרה: האי למאי מיבעי לי? והיינו דכתיב (יחזקאל ז-יט) "כספם בחוצות ישליכו". אבא סקרא, ריש בריוני דירושלים, בר אחתיה דרבן יוחנן בן זכאי הוה. שלח ליה: תא בעינעא לגבאי. אתא, א"ל: עד אימת עבדיתו הכי וקטליתו ליה לעלמא בכפנא? א"ל: מאי איעביד, דאי אמינא להו מידי-קמלו לי א"ל: הווי לי תקנתא לדידי דאיפוק, אפשר דהווי הצלה פורתא. א"ל: נקום נפשך בקצירי, וליתי כולי עלמא ולישיללו בך, ואייתי מידי סריא ואגני נבך, ולימרו דנח נפשך, וליעילו בך תלמידך ולא ליעול בך איניש אחרנא, דלא לרגשן בך דקליל את, דאינהו ידעי דחייא קליל ממותא. עביד הכי, נכנס בו רבי אליעזר מצד אחד, ורבי יהושע מצד אחר. כי מטו לפיתחא, בעו למדקריה. אמר להו: יאמרו-רבן דקרו? בעו למדחפיה. אמר להו: יאמרו-רבן דחפו? פתחו ליה בבא, נפק.

2. איכה רבה (פרשה ד', ג)

מעשה שהיה באדם אחד בירושלים שעשה סעודה, אמר לבן ביתו לך והבא לי קמצא רחמי, אזל ואייתי ליה פד קמצא שנאיה, עאל וישב בין האורחים. עאל אשכחיה ביני אריסטמיא, אמר לו את שנאי ואת יתיב בגו ביתאי, קום פוק לך מיגו ביתאי. אמר לו אל תבישני ואנא יהיב לך דמי דסעודתא. אמר לו לית את מסופה. אמר לו אל תבישני ואנא יתיב ולית אנא אכיל ושתי. אמר לו לית את מסופה. אמר ליה אנא יהיב דמי כל הדין סעודתא. אמר ליה קום לך. והיה שם רבי זכריה בן אבוקולס והיתה ספק בידו למחות ולא מיקה... אמר רבי יוסי: ענותנותו של רבי זכריה בן אבוקולס שרפה את החיכל.

3. מסילת ישרים (פרק כ')

והנה מה שצריך להבין הוא כי אין לזון דברי החסידות על כראיהן הראשון, אלא צריך לעיין ולהתבונן עד היכן תולדות המעשה מגיעות, כי לפעמים המעשה בעצמו יראה טוב, ויפי טהרתולדות רעות יתחייב להניחו, ולו יעשה אותו יהיה חוטא ולא חסיד... וחבית השני גם הוא חרב על ידי חסידות כזה אשר לא נשקל במשקל צדק במעשה דבר קמצא, אמרו (גיטין נו, א) סבור רבנן לקרובות, אמר להם רבי זכריה בן אבוקולס יאמרו בעלי מומין קריבין לגבי מזהב, סבור למקטליה אמר להם רבי זכריה בן אבוקולס יאמרו מטיל מום בקדשים יחדג, בין כך ובין כך הלך אותו הרשע והלשין את ישראל, בא הקיסר והחייב ירושלים, והוא מה שאמר רבי יוחנן על זה: ענותנותו של רבי זכריה החריבה את ביתנו ושרפה את חיכלנו והגלייתנו.

הרי לך שאין לזון בחסידות המעשה באשר הוא שם לבד, אך צריך לפנות כח זכה לכל הצדין שיוכל שכל האדם לראות, עד שידון באמת איזה יכשר יותר העשייה או הפרישה.

4. מהר"ץ חיות (גיטין נ"ה)

לפי הדין היה מותר להקריב בעל מום וקרובן בזה העניין, שהיה מכנה לכלל ישראל...מכל מקום "עת לעשות לה' הפרו תורתך"...ואולם, מפני גודל ענותנותו של ר' זכריה בן אבוקולס – לא הרחיב בנפשו עוז לעשות בזה הלכה למעשה, וחשש שיחשדו אותו שעשה שלא כהלכה, ולא החשיב עצמו לגדול ולקבוע בדעתו להיות עושה הלכה למעשה ולתלות בהוראת שעה, והשב כי ודבר נמסר רק לגדולי הדור, והוא אינו ראוי לזה, לעשות גדולות שלא כתורה ולתלות כי עושה למען לגדור נדר ולעמוד בפרץ. ומפני זה אמרו לשון "ענותנותו" – היינו במה שלא רצה לעמוד על דעתו – זו היתה המיכה לחורבן הבית.

5. שבת (ק"ט, ב')

אמר ר' יצחק: לא חרבה ירושלים אלא בשביל שהוששו קמן וגדול שנאמר (ישעיה כד-ב): "יהיה כעם ככהן", וכתוב בתריה: "הבוק תבוק הארץ"

6. בבא מציעא (ל', ב')

דאמר ר' יוחנן: לא חרבה ירושלים אלא על שדנו בה דין תורה. אלא דיני דימניותא לדיינו! אלא אימא: שהעמידו דיניהם על דין תורה, ולא עבדו לפני משורת הדין.